

CONSIDERAȚII ASUPRA CONFRUNTĂRII ROMANO-BIZANTINO-OSTROGOTE DE LA DUNĂREA DE JOS DIN ANUL 386

Dr. Vasile MĂRCULEȚ*

Pătrunderea violentă a hunilor în spațiul european, în 375-376, a provocat o masivă dislocare a triburilor gote, ale vizigoților și ostrogoților, din teritoriile locuite de aceștia în nordul Dunării de Jos și al Mării Negre.

O parte însemnată a vizigoților, secondați de câteva grupări ostrogote, s-au stabilit în sudul Dunării (376), unde abuzurile administrației imperiale a condus la izbucnirea unui violente conflict romano-bizantino-got (377-378). Un deceniu mai târziu, în 386, Imperiul Romano-Bizantin avea să se confrunte cu o nouă invazie a ostrogoților, zdrobită, însă, în urma unei violente confruntări combinate, desfășurate la trecerea fluviului, în zona Dunării de Jos.

Invazia ostrogotă din anul 386. În anul 386, Imperiul Romano-Bizantin se vedea confruntat cu o puternică invazie a ostrogoților de neam germanic. Informațiile referitoare la invazia ostrogoților din 386 se regăsesc, în primul rând, în *Historia nova* a lui Zosimos, redactată în secolul al V-lea, care conține cele mai numeroase și mai consistente informații cu privire desfășurarea evenimentelor din timpul ei. Cele mai vechi informații directe sunt cuprinse în panegiricul poetului contemporan, Claudius Claudianus, *De quarto consulatu Honorii Augusti Panegyris, et huius argumentum*, compusă la un deceniu după invazie, care, deși destul de succinte, le completează, într-o oarecare măsură, pe cele transmise de Zosimus. Alte informații sumare sau chiar referiri indirecte, pot fi întâlnite în *Chronica* lui Hydatius și în *Consularia Constantinopolitana*, realizate în secolul al V-lea sau în *Chronica* lui Marcellinus Comes din secolul al VI-lea. Asupra tuturor informațiilor cuprinse în aceste surse vom reveni pe parcursul demersului nostru.

Cu privire la debutul invaziei ostrogoților, Zosimus relatează că, în timp ce în *pars Occidentis* se desfășura uzurparea lui Magnus Maximus, *comes Britanniarum*, proclamat împărat (383-388), „*cam în aceeași perioadă a apărut dincolo de Dunăre un trib sciți, necunoscut tuturor celor care frecventau aceste zone. Barbarii din regiune se numeau grothinges (greuthungi / ostrogoți, n.n.)*”¹.

Ostrogoții erau departe de a fi atât de „*necunoscuți*” lumii romano-bizantine, după cum susține Zosimus. Cunoaștem din *Rerum Gestarum*, a lui Ammianus Marcellinus, autor de la sfârșitul secolului al IV-lea, că în urma distrugerii de către huni a Regatului Ostrogot din nordul Mării Negre (375), o serie de grupări ostrogote, conduse de regele Viderich și de consilierii lui, Alatheus,

* Cercetător independent, e-mail: vasilemarculet@gmail.com.

¹ Zosime, *Histoire nouvelle*, t. II, 2e partie (*Livre IV*). Texte établi et traduit par Fr. Paschoud, Paris, 1979, IV.XXXVIII.1; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *Storia nuova*, introduzione, traduzione e note di F. Conca. Testo greco a fronte, Milano, 2007, IV.38.1; Zosimus, *New History*. A Translated with Commentary by R.T. Ridley, Camberra, 1982, IV.38.1].

Saphrax și Farnobius, au trecut în sudul Dunării, în Imperiul Romano-Bizantin secundându-i apoi pe vizigoții revoltați în războiul împotriva imperiului².

În continuarea relatării lui, Zosimus afirmă că ostrogoții, conduși de regele Odotheus, „fiind numeroși, echipați cu arme potrivite” și, mai ales, fiind și „foarte puternici”, au fost capabili să facă „repede și fără nicio dificultate o potecă printre barbarii stabiliți în calea lor”, astfel că, „au ajuns chiar pe malul Dunării”³. Autorul romano-bizantin ne transmite, de asemenea, importanta știre potrivit căreia, în cursul marșului său spre Dunăre, Odotheus „adunase forțe foarte considerabile”, care fuseseră „nu numai dintre popoarele care locuiesc lângă Dunăre, ci și dintre neamurile necunoscute și foarte îndepărtate”⁴.

Informațiile transmise de Zosimus permit câteva constatări. În primul rând, deducem din ele că ostrogoții conduși de regele Odotheus nu erau riverani Dunării, ci că locurile lor de sălășluire se aflau în regiuni mult mai îndepărtate. Această constatare ne determină să nu excludem posibilitatea ca zonele lor de locuire să fi ocupat o parte din vechile teritorii ale fostului Regat Ostrogot, din nordul Mării Negre, distrus de huni cu un deceniu înainte, pe care aceștia nu le părăsiseră, ci rămăseseră să le locuiască în continuare⁵. Tot aici trebuie să se fi aflat și centrul de putere al regelui Odotheus⁶. O altă constatare este aceea că Odotheus conducea un conglomerat etnic format din ostrogoți, precum și din alte grupuri însemnate provenite din rândul populațiilor pe care aceștia le întâlniseră pe parcursul deplasării lor spre Dunăre, pe care aceștia, fie le-au supus prin forța armelor, fie li s-au alăturat de bună voie. Foarte probabil, în cadrul acestui conglomerat etnic de

² Ammiano Marcellino, *Le storie*. A cura di A. Selem, Novara-Torino, 2013, XXXI.3.1-3, 4.12-13, 5.2; [a se vedea și edițiile: Ammianus Marcellinus, with an English Translation by, J.C. Rolfe, *In Three Volumes*, vol. III. *Books XXVII-XXXI, Excerpta Valesiana*, Cambridge, Massachusetts, London, MCMXXXIX, XXXI.3.1-3, 4.12-13, 5.2; Ammianus Marcellinus, *Istorie Romană*. Studiu introductiv, traducere, note și indice D. Popescu, București, 1982, XXXI.3.1-3, 4.12-13, 5.2].

³ Zosime, *op. cit.*, IV.XXXVIII.1; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.38.1; Zosimus, *op. cit.*, IV.38.1].

⁴ Zosime, *op. cit.*, IV.XXXV.1; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.35.1; Zosimus, *op. cit.*, IV.35.1].

⁵ E. Stein, *Geschichte des spätrömischen Reiches / Histoire du Bas-Empire*. Neuausgabe, herausgegeben von Hartmut Leppin und Mischa Meier, Band 1. *Vom römischen zum byzantinischen Staate (284-476 n. Chr.)*. Mit einem Vorwort von Hartmut Leppin, Darmstadt, 2023, p. 300; L. Schmidt, *Die Ostgermanen*, München, 1969, p. 263; T.S. Burns, *A History of the Ostrogoths*, Bloomington, 1984, p. 44; P. Heather, *The Huns and the End of the Roman Empire in Western Europe*, în „The English Historical Review”, CX, 1995, 435, p. 7; Idem, *Goths and Huns, c. 320-425*, în „The Cambridge Ancient History”, vol. XIII. „The Late Empire, A.D. 337-425”, Cambridge, 1998, p. 502; M. Zahariade, *Scythia Minor. A History of a Later Roman Province (284-681)*, Amsterdam, 2006, pp. 27-28.

⁶ H. Wolfram, *History of the Goths*. Translated by Th. J. Dunlap, Berkeley, Los Angeles, London, 1988, pp. 254.

sub conducerea lui Odotheus, ostrogoții dețineau ponderea ce mai mare și rolul cel mai însemnat.

Un alt aspect, aflat în atenția istoricilor l-a constituit statutul politico-juridic al ostrogoților conduși de Odotheus și chiar al acestuia. Așa cum constata Peter Heather, opinie pe care o considerăm întemeiată și la care subscriem, pe care și-au asumat-o și alți istorici, de cele mai multe ori, Odotheus a fost prezentat de cercetătorii care au studiat acest aspect ca fiind un șef ostrogot care s-a sustras controlului exercitat de huni, statut contrazis însă de faptul că „*nicio sursă nu sugerează că era altceva decât un rege got independent*”⁷.

Informațiile diverselor surse cu privire la invazia ostrogoților în Imperiul Romano-Bizantin conduc la concluzia că, cel puțin, în primul deceniu scurs de la pătrunderea hunilor în Europa, și-au conservat existența independentă o serie de centre de putere gote. Unul este cel ostrogot al lui Odotheus, din regiunile nordice ale Mării Negre. Un altul, a fost, după cum reiese din informațiile transmise de Ammianus Marcellinus, cel vizigot, condus de Athanarich, din Caucaland, până în 381, sau al regelui Arimerius, după 383, menționat în *Martyres Gothorum Ecclesiae*⁸. Totodată, angajarea unora dintre aceste centre de putere, din proprie inițiativă, în acțiuni militare împotriva Imperiului Romano-Bizantin, confirmă teoria istoricilor care susțin că în acest prim deceniu care a urmat pătrunderii hunilor în Europa, goții au continuat să rămână principalul pericol pentru Constantinopol, la Dunărea de Jos⁹.

Sosiți pe malul fluviului, ostrogoții și aliații lor „*au cerut să li se permită să treacă fluviul*”¹⁰. Experiența tragică avută cu vizigoții cu un deceniu înainte, a determinat autoritățile constantinopolitane să fie circumspecte. În consecință, cererea ostrogoților de a fi primiți în imperiu a fost respinsă.

Forțele beligeranților. Refuzul autorităților romano-bizantine de a-l primi în imperiu, împreună cu oamenii lui, a constituit un *casus belli* pentru Odotheus. Acesta s-a decis să forțeze trecerea Dunării, să pătrundă în Imperiul Romano-Bizantin și să obțină prin forță, pe calea armelor, ceea ce nu obținuse prin tratative, pe cale diplomatică.

⁷ P. Heather, *Goths and Huns*, p. 502; Cf. Al. Madgearu, *Barbarian Invasions in Northern Scythia Minor During the 4th-5th Centuries*, în „Peuce”, s.n., VIII, 2010, p. 174; Cf. Idem, *Istoria militară a Daciei post-romane, 275-614*, Târgoviște, 2011, p. 104 (*Daciei post-romane, 275-614*); [a se vedea și ediția: Idem, *Istoria militară a Daciei post-romane, 376-614*, Târgoviște, 2010, p. 21 (*Daciei post-romane, 376-614*)].

⁸ Ammiano Marcellino, *op. cit.*, XXXI.4.13; [a se vedea și edițiile: Ammianus Marcellinus, with an English Translation, vol. III, XXXI.4.13; Ammianus Marcellinus, *Istorie Romană*, XXXI.4.13]; *Martyrs and Martyrologie*, în vol. „The Goths in the Fourth Century”. Translated by P. Heather and J. Matthews, Liverpool, 2004, p. 119 .

⁹ P. Heather, *The Huns*, p. 7; Idem, *Goths and Huns*, pp. 502-503.

¹⁰ Zosime, *op. cit.*, IV.XXXVIII.1; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.38.1; Zosimus, *op. cit.*, IV.38.1].

Comanda forțelor imperiale care urmau să opereze împotriva ostrogoților și a aliaților lor, a revenit generalului Flavius Promotus care, potrivit consemnării lui Zosimus, „era însărcinat cu comanda legiunilor din acest sector”¹¹. Generalul romano-bizantin exercita funcția de *magister peditum Thraciae*, respectiv comandantul trupelor de pedestrași dislocate în Dioceza Thracia. Pentru desfășurarea operațiunilor militare împotriva ostrogoților și aliaților lor, generalul romano-bizantin avea la dispoziție „*pedestrimea și vasele fluviiale*” din respectiva unitate administrativ-teritorială, ne informează Zosimus¹².

Absența oricăror informații cu privire la unitățile militare aflate sub comanda generalului Promotus, ca și la efectivele acestora, face ca un răspuns cert să fie imposibil de dat acestor probleme. Prin recurgerea la informațiile transmise de registrul militar, cunoscut sub denumirea de *Notitia Dignitatum*, a cărui redactare s-a finalizat la sfârșitul secolului al IV-lea, sau la începutul secolului al V-lea, considerăm că un răspuns pertinent, chiar dacă numai aproximativ poate fi, totuși formulat. Potrivit înregistrărilor din *Notitia Dignitatum*, între unitățile militare aflate „*sub dispositione viri illustris magistri militum per Thracias*” se numărau și 20 de *legiones comitatenses*¹³. Potrivit organizării sistemului de comandă al imperiului, în subordinea acestuia se aflau *magister equitum*, comandantul trupelor de cavalerie, și *magister peditum*, comandantul trupelor de pedestrași, care în cazul nostru era generalul Flavius Promotus.

Sub comanda directă a generalului Promotus se aflau cele 20 de *legiones comitatenses*. Acestea aveau împreună un efectiv de 20.000 de militari. Dacă avem în vedere faptul că potrivit cutumei, cam 70% din efectivul unei unități participa la campaniile militare, restul de circa 30% rămânând în garnizoane pentru îndeplinirea altor misiuni, conchidem că în campania împotriva ostrogoților și a aliaților lor, generalul romano-bizantin avea la dispoziție aproximativ 14.000 de militari din *legiones comitatenses*.

Fără îndoială, în situația dată, la operațiunile militare participau și trupele de *limitanei* ale celor două provincii riverane Dunării, din Dioceza Thracia, anume Moesia Secunda și Scythia Minor. Tactica strict defensivă adoptată de comandantul imperial, ne determină să credem că și dintre trupele acestor provincii au fost angrenate în operațiunile militare tot unitățile de pedestrași, cu întregul lor efectiv. Acestea numărau două *legiones riparienses* și *șase auxilia*, în Scythia Minor, respectiv două *legiones riparienses* și opt *auxilia*, în Moesia Secunda¹⁴.

¹¹ *Ibidem*, IV.XXXVIII.2; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.38.2; Zosimus, *op. cit.*, IV.38.2].

¹² *Ibidem*, IV.XXXV.1; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.35.1; Zosimus, *op. cit.*, IV.35.1].

¹³ *Notitia Dignitatum accedunt Notitia Urbis Constantinopolitanae et Laterculi Prouinciarum*, edidit O. Seeck, Berolini, MDCCCLXXVI, Or. VIII.34-53; [a se vedea și ediția: *La Notitia Dignitatum: nueva edición crítica y comentario histórico*, por Concepción Neira Faleiro, Tesis doctoral, Madrid, 1998, Or. VIII. 34-53].

¹⁴ *Ibidem*, Or. XXXIX.22-27, 29-35, XL.19-21, 23-27, 30-36; [a se vedea și ediția: *La Notitia Dignitatum*, Or. XXXIX.22-27, 29-35, XL.19-21, 23-27, 30-35].

Acestea însumau 11.000 de militari, din care 5.000 în Scythia Minor și 6.000 în Moesia Secunda. Dintre aceștia, circa 7.700, reprezentând, de asemenea, 70% din efectivul total se vor fi alăturat trupelor generalului. În temeiul acestor constatări, conchidem că pentru campania împotriva barbarilor conduși de Odotheus, generalul Promotus avea sub comandă circa 21.700-22.000 de militari, toți pedestri. Restul au rămas în garnizoanele lor pentru a continua să asigure paza limes-ului.

Pentru aceeași campanie, sub comanda generalului Promotus se aflau și flotele fluviale ale celor două provincii. Potrivit consemnărilor din *Notitia Dignitatum*, flota provinciei Scythia Minor era formată dintr-o unitate de *naves musculi Scythici*, și de o flotilă (*classis*) de *naves plateypegiae*, iar cea a Moesiei Secunda de o unitate de *naves amnicae*¹⁵.

Unitățile navale din cele două provincii erau încadrate cu luptători pedestri. În Scythia Minor, *Notitia Dignitatum* înregistrează un *Milites naularii*, la Flaviana, un *Milites superventores*, la Axiopolis, precum și o unitate de *musculorum Scythicorum*, iar în Moesia Secunda un *Milites tertii naularii*, la Appiaria, *Milites naularii Altinenses*, la Altinum, și o unitate de militari pentru *naves amnicae*¹⁶. Aceste unități însumau câte 1.500 de militari în fiecare provincie, ceea ce însemna un total de 3.000 de militari.

Împreună cu aceștia, numărul total al luptătorilor aflați sub comanda generalului Promotus putea ajunge la circa 24.700-25.000 de oameni. Parcurgerea informațiilor cuprinse în *Notitia Dignitatum* conduce la constatarea că în compunerea flotelor celor două provincii riverane Dunării, nu intrau nave mari de război, ci numai vase ușoare de patrulare. Informațiile din acest registru militar vin, însă, în contradicție cu știrile transmise de Zosimus care menționează, sub comanda generalului Promotus, și a unor „*nave mari echipate cu armuri extrem de robuste și durabile*”¹⁷.

Cu privire la tipurile de vase din care făceau parte aceste *nave mari* este dificil să ne pronunțăm. Potrivit informațiilor transmise de unele surse, la sfârșitul secolului al III-lea ar fi intrat în compunerea flotei imperiale de pe Dunăre un nou tip de vas de război, *navis lusoria*, care ar fi rămas în serviciu până la mijlocul al VI-lea¹⁸. Prezența acestui tip de vas de război pe Dunăre la sfârșitul secolului al IV-

¹⁵ *Ibidem*, Or. XXXIX.35, XL.36; [a se vedea și ediția: *La Notitia Dignitatum*, Or. XXXIX.35, XL.36].

¹⁶ *Ibidem*, Or. XXXIX.20-21, 35, XL.22, 28, 36; [a se vedea și ediția: *La Notitia Dignitatum*, Or. XXXIX.20-21, 35, XL.22, 28, 36].

¹⁷ Zosime, *op. cit.*, IV.XXXIX.2; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.39.2; Zosimus, *op. cit.*, IV.39.2].

¹⁸ *The Scriptores Historiae Augustae*, with an English Translation by D. Magie, *In Three Volumes*, vol. III, Cambridge, Massachusetts, London, MCMLXXXII, Bonosus, XV.1; [a se vedea și edițiile: *Scrittori della Storia Augusta*. A cura di L. Agnes, Torino, 1960, XXIX.XV; *Istoria Augustă*. Studiu introductiv: Vl. Iliescu. Partea I, traducere și note: D. Popescu. Partea a II-a, traducere și note: C. Drăgulescu, București, 1971, Bonosus, XV];

lea este semnalată și în tratatul de artă militară contemporan, *Epitoma Rei Militaris*, redactat de P. Vegetius Renatus prin anii 380¹⁹. Se pare că în epoca redactării tratatului, care corespunde celei în care s-au desfășurat evenimentele militare analizate de noi, *navis lusoria*, ca vas de război, egalase ca importanță, în cadrul flotei Imperiului Roman Târziu, *navis liburna*. Concluzia noastră își are temeiul într-o scurtă însemnare din tratatul militar contemporan, *Epitoma Rei Militaris*, redactat de Vegetius, care conține consemnarea semnificativă, că flota imperială avea în compunerea ei două tipuri de vase, „*unul al liburnelor, altul al lusoriilor (unum liburnarum, aliud lusoriarum)*”²⁰.

Însemnătatea avută de *naves lusoriae* și rezultatele obținute în operațiunile militare întreprinse pe Dunăre este succint, dar semnificativ, subliniată de același Vegetius în tratatul lui de artă militară. Referindu-se la acest aspect, autorul precizează că „*despre lusoriile, care păzesc zilnic avanposturile de pe Dunăre, cred că ar trebui să tac, pentru că întrebuintarea lor frecventă a devenit o știință mai avansată decât cea arătată de vechea tactică*”²¹.

În acest punct al demersului nostru, facem precizarea că prima menționare certă a prezenței vaselor din tipul *lusoria* în compunerea flotelor provinciilor Moesia Secunda și Scythia Minor datează din 28 ianuarie 412.

La această dată, împăratul Theodosios II (408-450) emitea, în numele lui și al lui Honorius, edictul *De Lusoriis Danuvii*, adresat lui Constantius sau Constans, *magister militum per Thracias*, în care se preciza că „*decretăm ca la frontiera Moesiei să fie dispuse 90 de lusorias, nou construite, și ca acestora să le fie adăugate încă 10 prin repararea vaselor vechi; iar la frontiera Scythiei, care este mai largă și mai difuză vor fi dispuse 110 astfel de vase nou meșteșugite cu 15 adăugate prin repararea celor vechi*”²².

Menționarea în edict a unor *naves lusoriae* vechi, care prin reparare reintrau în compunerea flotelor celor două provincii de la Dunărea de Jos, poate fi admisă drept o confirmare faptului că acest tip de vase se aflau în serviciu în aceste regiuni de la o dată anterioară. Nu putem preciza această dată, dar nu excludem posibilitatea ca ea să aparțină epocii analizate de noi.

Cf. C.G. Starr, *The Roman Imperial Navy, 31 B.C.-A.D. 324*, New York, 1941, pp. 151-152.

¹⁹ M.D. Reeve, *Introduction*, la Vegetius, „*Epitoma Rei Militaris*”. Edited by M.D. Reeve, Oxford, New York, 2004, p. v, x.

²⁰ Vegetius, *Epitoma Rei Militaris*. Edited by M.D. Reeve, Oxford, New York, 2004, 2.I.4; [a se vedea și ediția: Vegetius, *Epitome of Military Science*. Translated with notes and introduction by N.P. Milner, Liverpool, 2010, II.1].

²¹ *Ibidem*, 4.XLVI.9; [a se vedea și ediția: Vegetius, *Epitome*, IV.46].

²² *The Theodosian Code and Novels and the Sirmondian Constitutions*. A Translation with Commentary, Glossary, and Bibliography by Cl. Pharr, in Collaboration with Theresa Sherrer Davidson and Mary Brown Williams, Princeton, New Jersey, 1952, 7.17.1; [a se vedea și ediția: *Imperatoris Theodosii Codex*, 7.16.2, pe <http://ancientrome.ru/ius/library/codex/theod/public.htm>, 7.17.1 (accesat: 14.07.2023)].

Unii autori consideră că *navis lusoria* a fost, cel mai probabil, o navă ușoară de patrulare fluvială²³.

O serie de descoperiri făcute pe Rhin, în zona orașului Mainz, vechiul Mogontiacum, au permis identificarea mai multor tipuri al acestei nave. Vasul din așa-numitul tip A avea câte 20 de vâsle pe fiecare parte a bordului și o platformă de navigație ușoară, era lung și zvelt, fapt care-i permitea dezvoltarea unei viteze superioare²⁴. Dimensiunile vasului au fost estimate de Olaf Höckmann la c. 19,5-20 m lungime și c. 2,4-2,7 m lățime²⁵. Potrivit estimărilor altor cercetători, *navis lusoria*, tipul A, avea o lungime de 21 m și o lățime de 2,7 m²⁶.

Cercetările efectuate au reliefat, de asemenea, faptul că a existat și un al doilea tip de *navis lusoria*, așa-numitul tip B, de dimensiuni mai reduse. Vasele de acest tip aveau câte 15 vâsle pe fiecare parte a bordului. Lungimea vasului era de 15,5 m, iar lățimea de 2,7 m²⁷.

În ceea ce-i privește pe ostrogoți și aliații lor, informațiile cu privire la numărul lor lipsesc. Într-un fragment din lucrarea lui, *De quarto consulatu Honorii Augusti Panegyris*, poetul roman contemporan, Claudius Claudianus, ne transmite știrea conform căreia pentru trecerea oamenilor săi pe malul drept al Dunării, Odotheus a folosit „trei mii de bărci din lemn de arin”²⁸.

Aceste *bărci din lemn* la care face referire Claudianus, nu sunt altceva decât *monoxile*, denumire cu care apar, de altfel, menționate de Zosimus, ambarcațiunile folosite de ostrogoți și aliații lor, pentru traversarea Dunării în anul 386²⁹. Dimensiunile acestui tip de vas rudimentar, cioplit într-un singur trunchi de copac, au fost variabile, de la cele de dimensiuni reduse de 8-10 m lungime, până la cele de dimensiuni mari, care puteau atinge lungimea de 30 m. Nu credem că Odotheus a avut la dispoziție doar de un singur tip din aceste vase, ci cu certitudine a avut din toate.

Cu privire la efectivele barbarilor conduși de Odotheus, Claudius Claudianus ne informează în continuare, că cei îmbarcați pe cele 3.000 de

²³ R. D’Amato, *Imperial Roman Wardships 193-565*, Oxford, 2017, p. 28.

²⁴ M. Pitassi, *The Roman Navy. Ships, Man and Warfare 350 BC-AD 475*, ediție digitală eBook, Barnsley, 2012, p. 61.

²⁵ Höckmann, O., *Late Roman River Craft from Mainz, Germany*, în „Local Boats. Fourth International Symposium on Boat and Ship Archaeology, Porto 1985”, edited by O. L. Filgueiras, p. I, BAT International Series 438 (I), Oxford, 1988, p. 23.

²⁶ R. D’Amato, *op. cit.*, p. 26.

²⁷ J.G. Royal, *The Development and Utilization of Ship Technology in the Roman World in Late Antiquity: Third to Seventh Century AD*, The Office Graduate Studies of Texas A&M University, 2002, p. 40.

²⁸ Claudian, *Panegyric on Honorius’s Fourth Consulship*, în Idem, „The Complete Works of Claudian”. Translated with an Introduction and Notes N.W. Bernstein, London and New York, 2023, p. 145, v. 624.

²⁹ Zosime, *op. cit.*, IV.XXXVIII.5, XXXIX.1,3; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.38.5, 39.1,3; Zosimus, *op. cit.*, IV.38.5, 39.1,3].

monoxile constituiau „*trupe monstruoase*”, adică erau războinici³⁰. Dacă admitem ipotetic o medie de 10 persoane îmbarcate pe un astfel de vas, conform știrilor transmise de Claudianus, ar reieși că Odotheus ar fi avut sub comandă un număr de 30.000 de luptători.

Din punctul nostru de vedere, asemenea cifre ale efectivelor luptătorilor de sub conducerea lui Odotheus sunt, fără îndoială, exagerate. Cei 30.000 de oameni, poate chiar ceva mai mulți, reprezintă, în opinia noastră, cel mai probabil, cifra totală a barbarilor, incluzând, atât combatanții, cât și necombatanții, respectiv, luptătorii, copiii, femeile și bătrânii, care, știm din lucrarea lui Zosimus, au solicitat autorităților romano-bizantine să fie primiți în imperiu³¹.

Confruntarea romano-bizantino-ostrogotă. Obiectivul urmărit, de fiecare din cei doi comandanți a constituit factorul determinant în alegerea tacticii militare pe care urmau să o aplice în confruntarea cu adversarii.

Generalul Promotus, care urmărea împiedicarea ostrogoților să treacă Dunărea și să pătrundă pe teritoriul imperiului, intenționând a-i nimici fie în timpul traversării fluviului, fie în timpul debarcării acestora pe malul drept, a optat pentru o tactică strict defensivă. La polul opus, Odotheus, care urmărea forțarea Dunării, străpungerea dispozitivului defensiv al forțelor romano-bizantine, pătrunderea și stabilirea cu oamenii lui pe teritoriile imperiului a adoptat o tactică eminemente ofensivă.

Absența trupelor de cavalerie din rândul forțelor terestre romano-bizantine, destinate desfășurării operațiunilor militare împotriva ostrogoților, precum și participarea la acestea doar a trupelor de infanterie și a vaselor fluviale, probează, de asemenea, faptul că generalul imperial și comandamentul lui optaseră pentru o tactică strict defensivă. Opțiunea pentru asemenea tactică este confirmată inclusiv de dispunerea în teren, în dispozitivul de luptă, de către generalul Promotus, a forțelor de sub comanda lui. Din relatarea lui Zosimus aflăm că Promotus „*le-a desfășurat pe un front foarte întins de-a lungul malului râului*”, măsură prin care „*a blocat accesul dinspre barbari*”³².

Concomitent cu pregătirile militare, Promotus a recurs și la o serie de acțiuni de *intelligence*, menite să contribuie la asigurarea succesului. Acestea au vizat, în primul rând, aflarea, în amănunt, a planului de operații al regelui ostrogot. În acest scop, relatează Zosimus într-un lung pasaj, pe care în pofida dimensiunii lui îl vom reda în întregime, generalul romano-bizantin „*a chemat pe câțiva bărbați care cunoșteau limba barbarilor și cărora hotărâse să le încredințeze de preferință o astfel de misiune și i-a făcut să răspândească planuri de trădare. Acești oameni au cerut o sumă considerabilă de bani pentru a-l preda pe generalul roman și armata sa. Chiar dacă barbarii au declarat că nu sunt în stare să*

³⁰ Claudian, *op. cit.*, p. 145, v. 625.

³¹ Zosime, *op. cit.*, IV.XXXVIII.5, XXXIX.4; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.38.5, 39.4; Zosimus, *op. cit.*, IV.38.5, 39.4].

³² *Ibidem*, IV.XXXVIII.2; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.38.2; Zosimus, *op. cit.*, IV.38.2].

plătească suma mare a acestei răsplăți, trimișii generalului, pentru a da crezare discursului lor, s-au ținut de ceea ce au fixat inițial fără să admită că profitul lor a fost într-un fel diminuat. Odată ce ambele părți au convenit asupra unei anumite sume, s-au încheiat angajamente secrete cu privire la trădare și s-a convenit ca trădătorii să obțină imediat o parte din răsplată, dar restul să fie păstrat pentru momentul victoriei. Când au stabilit și modul în care trebuiau date semnalele și momentul în care se cuvine să se efectueze manevrele de trădare, l-au avertizat pe general despre cele convenite: când se va lăsa noaptea, barbarii aveau să fie pe cale să se lanseze în operațiunea lor și să execute trecerea lor ofensivă împotriva armatei romane”³³.

Prin intermediul acestor așa-zisi trădători, Promotus, afirmă Zosimus, a reușit să afle, atât intențiile, cât și planul de operații militare al regelui ostrogot. El a fost, astfel, informat că Odotheus a optat pentru o ofensivă de noapte, derulată în trei valuri succesive de atac. Primul val urma să fie compus din elita luptătorilor regelui ostrogot, care „a hotărât că ea va fi cea care va trece mai întâi și va cădea asupra soldaților încă adormiți”³⁴.

În compunerea acestui prim val de asalt intrau, foarte probabil, majoritatea luptătorilor ostrogoți. Al doilea val trebuia să fie format din cei „a căror putere era mediocră”, aceștia având misiunea „să vină în ajutorul primilor care vor fi început deja atacul”³⁵. În sfârșit, al treilea val avea să-i cuprindă pe toți cei care, din cauza vârstei, erau „incapabili pentru luptă”, aceștia urmând „a-și face simțită prezența când succesul ar fi fost deja repurtat”, în urma atacului primelor două valuri³⁶.

Prin obținerea informațiilor referitoare la planul de operații conceput de Odotheus, Promotus și-a asigurat un avantaj tactic decisiv asupra adversarului său. Informațiile primite i-au permis să-și definească propriul dispozitiv defensiv în așa fel încât să contracareze complet planul regelui ostrogot. În temeiul respectivelor informații, în același fel în care și-a dispus forțele terestre, el a procedat și cu vasele fluviale avute la dispoziție. Ca urmare, „a așezat corăbiile în linie, prova contra prova, față în față”, ceea ce i-a permis să constituie un dispozitiv defensiv pe apă format din „trei rânduri de bastimente în adâncime”, dar întrucât, în atenția lui se afla, „în primul rând, extinderea frontului, a ocupat malul fluviului pe douăzeci de stadii”, astfel că „a blocat trecerea adversarilor pe toată această lungime”³⁷. Dacă avem în vedere faptul că un stadium roman măsura

³³ *Ibidem*, IV.XXXVIII.2-4; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.38.2-4; Zosimus, *op. cit.*, IV.38.2-4].

³⁴ *Ibidem*, IV.XXXVIII.5; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.38.5; Zosimus, *op. cit.*, IV.38.5].

³⁵ *Ibidem*, IV.XXXVIII.5; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.38.5; Zosimus, *op. cit.*, IV.38.5].

³⁶ *Ibidem*, IV.XXXVIII.5; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.38.5; Zosimus, *op. cit.*, IV.38.5].

³⁷ *Ibidem*, IV.XXXVIX.1; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.39.1; Zosimus, *op. cit.*, IV.39.1].

aproximativ 185,4 m, putem conchide că lungimea frontului pe care au fost dispuși militarii imperiali și vasele fluviale atingea circa 3,7 km, poate chiar 4 km.

Concomitent cu operațiunile defensive, consemnează Zosimus, o escadră formată de vase de război, respectiv din „*nave mari echipate cu armuri extrem de robuste și durabile*”, comandată, se pare, de Promotus însuși, a primit misiunea „*să meargă la întâlnirea cu monoxilele care se angajau să treacă fluviul și să le scufunde pe cele pe care le întâlnea*”³⁸.

Deducem din aceste informații că respectiva escadră primise cea mai însemnată misiune din cadrul planului de luptă conceput de generalul Promotus, aceea de a contraataca monoxilele încărcate cu luptători barbari în momentul în care acestea se vor fi angajat în acțiunea de forțare a Dunării, și de a le distruge înainte de a acosta pe malul drept al fluviului. Importanța misiunii acestei escadre rezidă, inclusiv, în faptul că generalul romano-bizantin însuși și-a asumat comanda ei.

Adoptarea unei asemenea tactici, bazată pe cooperarea forțelor navale cu cele terestre de pedestrași, evidențiază clar faptul că Promotus viza angajarea unei bătălii combinate pe apă și pe uscat cu trupele barbare. Prin punerea în aplicare a acestei tactici, generalul romano-bizantin urmărea nimicirea ostrogoților și a aliaților lor în timpul traversării fluviului. În cadrul ei, rolul determinant urma să revină componentei pe apă, celei terestre fiindu-i rezervat doar un rol secundar. Misiunea escadrei navale, comandate de Promotus însuși, constituie principalul argument în susținerea opiniei noastre.

Pentru punerea în aplicare a planului său de forțare a Dunării, Odotheus a ales o noapte fără lună. Lipsiți de informații cu privire la „*pregătirile romanilor*”, barbarii au declanșat operațiunea de forțare a fluviului, scop în care „*s-au imbarcat pe monoxile într-o tăcere și calm depline*”, având falsa impresie „*că romanii nu erau pe deplin la curent cu planurile lor*”³⁹. Generalul Promotus, în schimb, informat permanent asupra detaliilor operațiunii barbarilor de spionii romano-bizantini infiltrați ca „trădători” în tabăra acestora, „*și-a adaptat fiecare componentă a dispozitivului la pregătirile inamicului*”⁴⁰.

Angajarea monoxilelor, pe care se imbarcaseră luptătorii barbari, în acțiunea de forțare a Dunării, a constituit semnalul trecerii la contraatac a escadrei romano-bizantine, formată din vase de război. Luptătorii de pe ele, menționează Zosimus, „*au pornit să atace la bordul unor nave mari echipate cu armuri extrem de robuste și durabile*”, scufundând toate monoxile întâlnite, „*fără ca vreunul dintre cei căzuți în apă să fie în stare să se salveze, din cauza greutății*

³⁸ *Ibidem*, IV.XXXVIX.1-2; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.39.1-2; Zosimus, *op. cit.*, IV.39.1-2].

³⁹ *Ibidem*, IV.XXXVIX.1; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.39.1; Zosimus, *op. cit.*, IV.39.1].

⁴⁰ *Ibidem*, IV.XXXVIX.2; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.39.2; Zosimus, *op. cit.*, IV.39.2].

echipamentului”⁴¹. În disperare de cauză, monoxile cu luptători barbari, care au scăpat din confruntarea cu vasele de război romano-bizantine, „s-au aruncat apoi asupra bastimentelor dispuse în linie”, dar au sfârșit prin a deveni „țintă a tuturor proiectilelor și s-au scufundat cu propriile echipaje, fără ca vreuna să poată depăși obstacolul constituit de bastimentele romane”⁴².

Pe fondul acestei înfruntări inegale, bătălia s-a transformat într-un masacru. Faptul este confirmat de contemporanul Claudius Claudianus care afirmă, în panegyricul său, că „vasele scufundate au căzut. Peștii nordici nu s-au hrănit niciodată mai deplin cu corpuri plutitoare. Cadavrele copleșesc Insula Peuce. Curentul abia putea duce sângele barbar în timp ce curgea prin cele cinci guri ale Dunării”⁴³.

În termeni asemănători redă imaginea masacrului produs în rândul ostrogoților și al aliaților lor, Zosimus. Acesta notează că „a avut loc un mare masacru, cum nu se mai întâmplase până acum într-o bătălie navală”, astfel că „fluviul era plin de cadavre și de toate armele care erau capabile să plutească pe apă”⁴⁴. Aflăm, de asemenea, de la acest autor că „cei care erau în stare să traverseze înot orice loc, dădeau peste pedestrașii, care se aflau de-a lungul malului fluviului, și erau masacrați”⁴⁵. Ca o concluzie, consemnează el, armata imperială „a făcut un masacru încât că fluviul era plin de cadavre și nu era ușor să-i numere pe cei care acopereau pământul”⁴⁶.

Regele ostrogot s-a numărat printre morți. Faptul este confirmat indirect, în termeni metaforici, de Claudianus care afirmă că în urma înfrângerii barbarilor, împăratul Theodosius I „a adus înapoi prada bogată” făcută de aceștia, dar și „armura regelui Odotheus”⁴⁷.

Zdrobirea forțelor barbare la trecerea Dunării a permis trupelor romano-bizantine să continue ofensiva și pe uscat. Cunoaștem din știrile transmise de Zosimus că după ce „toată elita barbarilor a fost distrusă”, soldații imperiali victorioși „au mers să jefuiască și au luat copiii și femeile, după care au pus mâna pe bagaje”⁴⁸.

⁴¹ *Ibidem*, IV.XXXVIX.2; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.39.2; Zosimus, *op. cit.*, IV.39.2].

⁴² *Ibidem*, IV.XXXVIX.3; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.39.3; Zosimus, *op. cit.*, IV.39.3].

⁴³ Claudian, *op. cit.*, p. 145, v. 628-631.

⁴⁴ Zosime, *op. cit.*, IV.XXXVIX.3; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.39.3; Zosimus, *op. cit.*, IV.39.3].

⁴⁵ *Ibidem*, IV.XXXVIX.3; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.39.3; Zosimus, *op. cit.*, IV.39.3].

⁴⁶ *Ibidem*, IV.XXXV.1; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.35.1; Zosimus, *op. cit.*, IV.35.1].

⁴⁷ Claudian, *op. cit.*, p. 145, v. 632-633.

⁴⁸ Zosime, *op. cit.*, IV.XXXVIX.4; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.39.3; Zosimus, *op. cit.*, IV.39.3].

Informațiile transmise de Zosimus ne permit concluzia, conform căreia după nimicirea forțelor ostrogoților și aliaților lor la trecerea Dunării, trupele imperiale au continuat contraofensiva împotriva resturilor barbarilor. În acest scop, ele au trecut pe maul stâng al Dunării și au atacat tabăra barbară în care nu mai rămăseseră decât cei inapți pentru luptă, precum femeile, copiii și bătrânii, cei care în viziunea lui Odotheus ar fi trebuit să formeze, în caz de succes, al treilea val de debarcare pe malul drept al fluviului. Aceștia au fost capturați împreună cu toate bunurile lor.

Împăratul Theodosius I s-a arătat foarte clement cu prizonierii, manifestându-și intenția de a încadra o parte a lor în rândul armatei sale în perspectiva conflictului cu uzurpatorul din Apus, Magnus Maximus. Referind-se la aceste aspecte, Zosimus afirmă că „după ce a cercetat mulțimea prinșilor și grămada de pradă”, împăratul „a lăsat prizonierii liberi și i-a răsplătit cu daruri”, cu speranța ca prin „această măsură de clemență” va reuși să-i determine „pe acești oameni să se încline și să-i îmbrățișeze cauza” considerând că astfel „i-ar fi de folos și în războiul împotriva lui Maximus”⁴⁹.

Victoria romano-bizantină asupra ostrogoților din anul 386 este înregistrată succint, așa după cum am precizat deja, și de alte câteva surse din secolele V-VI. Spre exemplu, Hydatius, menționează extrem de laconic în *Chronica* lui că în anul 386, „neamul greothingilor / creothingilor (greuthungilor, n.n.) a fost învins de Theodosius”⁵⁰. În lista de consuli, operă a mai multor autori anonimi, cunoscută drept *Consularia Constantinopolitana*, sub anul 386, este consemnat că „neamul greothynigilor (greuthungilor, n.n.) a fost învins și cucerit și adus captiv în Romania de către împărații noștri, Theodosius și Arcadius”⁵¹. În sfârșit, o trimitere indirectă la confruntarea dintre romano-bizantini și ostrogoți se regăsește în *Chronica* lui Marcellinus Comes, care menționează că în anul 386, „împăratul Theodosius a recâștigat Thracia, care fusese invadată de inamic”⁵².

Ultimele două probleme asupra cărora ne oprim sunt reprezentate de datarea și localizarea confruntării dintre forțele romano-bizantine și cele ale ostrogoților și aliaților lor.

⁴⁹ *Ibidem*, IV.XXXVIX.4; [a se vedea și edițiile: Zosimo, *op. cit.*, IV.39.3; Zosimus, *op. cit.*, IV.39.3].

⁵⁰ Hydatius, *Chronique*, t. I. Introduction, texte critique, traduction par A. Tranoy, Paris, 1974, p. 108/109, § 13^a.VIII. a. 386; [a se vedea și ediția: Hydatius, *The Chronicle of Hydatius and the Consularia Constantinopolitana. Two Contemporary Accounts of the Final Years of the Roman Empire*. Edited with an English translation by R.W. Burgess, Oxford, 1993, p. 76/77, § 12.VIII, a.386].

⁵¹ Anonymorum Complurium, *Consularia Constantinopolitana seu Descriptio Consulorum*, în Hydatius, „The Chronicle of Hydatius and the Consularia Constantinopolitana. Two Contemporary Accounts of the Final Years of the Roman Empire”. Edited with an English translation by R.W. Burgess, Oxford, 1993, p. 242, § 1, a.386.

⁵² Marcellinus, *The Chronicle of Marcellinus*. A Translation and Commentary (with a reproduction of Mommsen's edition of the text) B. Croke, Sydney, 1995, p. 3, § XIV.1, a.386.

În ceea ce privește datarea, evenimentele legate de invazia ostrogoților au fost plasate de istoricul Ludwig Schmidt la „începutul toamnei anului 386”⁵³. Cunoaștem însă din panegyricul lui Claudius Claudianus, din *Consularia Constantinopolitana* și din *Chronica* lui Marcellinus Comes, că ele s-au în timpul primului consulat al lui Honorius, împreună cu Evodius⁵⁴. Consulatul lui Honorius și Evodius a fost datat de Marcellinus Comes în indictionul XIV, respectiv între 1 septembrie 385 și 31 august 386⁵⁵.

Informațiile prezentate, ne permit să conchidem că datarea invaziei ostrogoților și a aliaților lor în Imperiul Romano-Bizantin la începutul toamnei anului 386, se justifică numai dacă ea s-a produs în ultimele zile ale lunii august și dacă autorul consideră aceste zile ca aparținând acestui anotimp. Ambele aspecte rămân fără răspuns. În ceea ce ne privește, în temeiul acelorași informații, considerăm că datarea invaziei barbare în Imperiul Romano-Bizantin, s-a produs la o dată imposibil de precizat la actualul stadiu de cercetare a problemei, cuprinsă între primăvara și 31 august 386.

Cu privire la localizarea bătăliei, aproape fără excepție, istoricii care s-au pronunțat asupra acestui aspect au propus localizarea în Scythia Minor, pe Dunăre. Spre exemplu, Ludwig Schmidt se pronunță pentru desfășurarea ei la gurile Dunării⁵⁶. Thomas S. Burns, o localizează larg, în Dobrogea, la trecerea Dunării⁵⁷. Mihail Zahariade nu exclude posibilitatea ca lupta să fi avut loc chiar la Noviodunum (Isaccea), localizare asumată și de Al. Madgearu⁵⁸.

Temeiul localizării confruntării din 386 în Scythia Minor l-a constituit afirmația din panegyricul lui Claudius Claudianus, aceea că după luptă, corpurile neînsufletește ale barbarilor uciși „copleșesc *Insula Peuce*”⁵⁹. A contribuit la această concluzie și localizarea *Insulei Peuce*, făcută de-a lungul timpului de o serie de geografi și istorici români, îndeosebi. Cu diferențe nesemnificative aceștia au localizat-o, fără excepție, în Delta Dunării⁶⁰.

⁵³ L. Schmidt, *op. cit.*, p. 263.

⁵⁴ Claudian, *op. cit.*, p. 145, v. 620-633; Anonymorum Complurium, *Consularia Constantinopolitana*, p. 242, a. 386; Marcellinus, *op. cit.*, p. 3.

⁵⁵ Marcellinus, *op. cit.*, p. 3.

⁵⁶ L. Schmidt, *op. cit.*, p. 263.

⁵⁷ T.S. Burns, *op. cit.*, p. 44.

⁵⁸ M. Zahariade, *op. cit.*, p. 28; Cf. Al. Madgearu, *Barbarian Invasions*, p. 174; Cf. Idem, *Dacia post-romană, 275-614*, p. 104; [a se vedea și ediția: Idem, *Dacia post-romană, 376-614*, p. 21].

⁵⁹ Claudian, *op. cit.*, p. 145, v. 629-630.

⁶⁰ M.D. Ionescu, *Considerațiuni asupra cursului inferior al Dunării și formarea deltei*, f.l., f.a., pp. 23-24; G. Murgoci, *Studii de geografie fizică în Dobrogea de Nord (Recherches de Géographie physique dans la Dobrodgea du Nord)*, București, 1912, p. 23; Gr. Antipa, *Probleme științifice și economice privitoare la Delta Dunării*, în „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Științifice”, s. II, t. XXXVI, nr. 6, București, 1914, p. 91; O.C. Lecca, *Dicționar istoric, arheologic și geografic al României*, București, 1937, p. 401; M. Drăghicescu, *Istoricul principalelor puncte pe Dunăre de la gura Tisei până la mare și*

În ceea ce ne privește, ne raliem concluziei formulate de autorii menționați care localizează bătălia în sectorul Dunării care constituia hotarul nordic al provinciei romano-bizantine, Scythia Minor. Pentru a putea formula, însă, o opinie proprie cu privire la localizare, vom recurge la o asociere a informațiilor contemporane transmise de Claudius Claudianus, cu concluziile cercetărilor geofizice realizate la începutul secolului al XX-lea în Delta Dunării de savantul român, Grigore Antipa.

Potrivit cercetării realizate de Grigore Antipa, asociate cu cele transmise de Herodot în secolul al V-lea î.Hr., Insula Peuce s-ar fi constituit în spațiul cuprins între acele brațe ale fluviului rezultate în urma bifurcării din dreptul actualei localități Pătlăgeanca, județul Tulcea, Brațul Chilia, la nord, și Brațul Tulcea, la sud. Interpretând informațiile transmise de Herodot, savantul român conchidea că din relatarea acestuia reiese că „*Dunărea se vărsa atunci într-un mare golf al Mării Negre*” și că „*gura Dunării în acel golf era la promontoriul din josul Isacesi actuale*”, concluzii confirmate de cercetările geofizice din epocă⁶¹. În continuarea deducțiilor sale, Grigore Antipa arată că „*pe vremea aceea fluviul avea numai începuturile de brațe de la Ceatalul Deltei sale*” în continuare fiind „*un mare golf al Mării Negre*”⁶².

Potrivit concluziei sale, în timpul lui Herodot, „*fluviul probabil abia începuse umplerea părții din lac de la gura sa, așa că în diferiții autori greci de mai târziu vedem vorbindu-se de o insulă Peuce care nu poate fi alta decât prima mare insulă formată prin aluvionare în golf, adică primul început al deltei propriu-zise*”, care în epoca confruntării din 386 atinsese dimensiunile unei insule apreciabile⁶³.

Asocierea acestor informații de natură geografică cu cele transmise de Claudius Claudianus ne determină să conchidem că, cel mai probabil, bătălia dintre forțele romano-bizantine și barbare s-a desfășurat, ca loc, undeva de-a lungul distanței de 21 km dintre Noviodunum și prima bifurcație a Dunării din dreptul localității actuale, Pătlăgeanca. Raportând-ne la știrile transmise de Claudius Claudianus suntem de părere că, foarte posibil, confruntarea s-a produs într-un loc situat mai aproape de punctul de bifurcație a Dunării, decât de Noviodunum.

Considerații finale. În cursul anului 386, Odotheus, șeful unui centru de putere ostrogot din nordul Mării Negre, își croiește drum până la Dunăre, cu oamenii săi. Ostrogoților li se alătură și o parte din populațiile întâlnite în cale, astfel că este foarte posibil, după estimările noastre ca numărul barbarilor, sosiți pe

pe coastele mării de la Varna la Odessa, București, 1943, p. 461; M. Popescu-Spineni, *România în izvoare geografice și cartografice. Din antichitate până în pragul veacului nostru*, București, 1978, p. 17, n. 28.

⁶¹ Gr. Antipa, *op. cit.*, p. 90.

⁶² *Ibidem*.

⁶³ *Ibidem*, p. 91.

malul stâng al Dunării de Jos, să se fi ridicat la aproximativ 30.000 de oameni, combatanți și necombatanți.

Respingerea de către autoritățile romano-bizantine a cererii lui Odotheus de a fi primit în imperiu, împreună cu oamenii lui s-a constituit într-un *casus belli* pentru șeful ostrogot. Ca urmare, acesta s-a decis să forțeze Dunărea și să pătrundă în teritoriile nord-balcanice ale imperiului.

Însărcinat cu respingerea invaziei barbare a fost generalul Flavius Promotus, *magister peditum Thraciae*, care dispunea de circa 14.000 de militari, reprezentând circa 70% din efectivele celor 20 de *legiones comitatuses* din Dioceza Thracia, aflate sub comanda lui directă. Acestora li se adăugau circa 7.700 de militari din trupele de *limitanei*, care reprezentau același procent din efectivele totale ale celor patru *legiones riparienses* și 14 *auxilia*, care staționau în cele două provincii riverane Dunării, din Dioceza Thracia, Moesia Secunda și Scythia Minor, precum și 3.000 de luptători pedestri din unitățile care deserveau flotelor celor două provincii, puse, de asemenea, sub comanda directă a generalului Promotus, ceea ce ridica la circa 24.700-25.000 efectivul total al forțelor terestre și navale, puse sub comanda generalului Promotus.

Prin intermediul unor „trădători”, infiltrați în rândul barbarilor, generalul romano-bizantin a aflat planul de luptă al lui Odotheus. Eminamente ofensiv, acesta viza forțarea Dunării, în timpul unei nopți fără lună, urmând a-și trimite oamenii, îmbarcați în monoxile, în trei valuri succesive de atac. Primul val urma să fie compus din elita luptătorilor săi, care urmau să dea lovitura decisivă forțelor imperiale, al doilea val avea să fie format din luptătorii de nivel mediocru, care urmau să sprijine operațiunile primului val, iar cel de-al treilea, îi grupa pe toți necombatanții care urmau să treacă pe malul drept al fluviului când succesul era asigurat.

Informat în amănunt asupra planului de luptă al șefului ostrogot, generalul Promotus a optat pentru o tactică strict defensivă. El și-a așezat navele fluviale într-un dispozitiv defensiv pe trei linii, dispus de-a lungul malului drept pe o distanță de 20 de stadii, respectiv aproximativ 3,7 km, poate chiar 4 km. Pe mal au fost așezați în dispozitiv luptătorii tereștri.

O escadră formată din vase de război, probabil *naves lusoriae*, sub comanda directă a generalului, urma să contraatace și să distrugă monoxilele cu luptători barbari, în momentul în care s-ar fi angajat în operațiunea de forțare a Dunării. Monoxilele scăpate urmau să fie distruse de navele dispuse în sistemul defensiv, iar barbarii ajunși pe mal, de soldații pedestri.

Un asemenea plan evidenția clar faptul că generalul imperial viza angajarea unei bătălii combinate, pe apă și pe uscat, în cadrul căreia componentei pe apă urma să-i revină rolul esențial.

Operațiunile militare s-au desfășurat conform planului conceput de Promotus. Cea mai mare parte a barbarilor au fost nimiciti în timpul tentativei de forțare a fluviului. Între morți s-a numărat și Odotheus însuși.

După nimicirea luptătorilor barbari, forțele romano-bizantine au atacat și ocupat tabăra acestora de pe malul stâng. Cu acest prilej, trupele imperiale au făcut

un număr mare de prizonieri, mai ales, femei și copii, precum și toate bunurile și prăzile barbarilor.

Împăratul Theodosius I s-a arătat clement cu prizonierii. Spera ca prin bunăvoința arătată să-i determine pe unii să se încadreze în rândurile armatei imperiale, având nevoie de militari pentru iminenta campanie din Apus, împotriva uzurpatorului Magnus Maximus.

În ceea ce privește datarea bătăliei, în temeiul unor informații transmise de *Consularia Constantinopolitana* și *Chronica* lui Marcellinus Comes, considerăm că ea s-a desfășurat la o dată imposibil de precizat cu exactitate, situată între primăvara și 31 august a anului 386.

Referitor la localizarea confruntării, considerăm că aceasta s-a desfășurat la hotarul nordic al Scythiei Minor, undeva de-a lungul distanței de 21 km care desparte Noviodunum de prima bifurcație a Dunării, din dreptul localității actuale, Pătlăgeanca. Raportând-ne la știrile transmise de Claudius Claudianus suntem de părere că, foarte posibil, bătălia s-a produs într-un loc situat mai aproape de punctul de bifurcație a Dunării, decât de Noviodunum.

Propunere de localizare a confruntării din anul 386
o Așezare; X Propunere de localizare a bătăliei

*CONSIDERATIONS ON THE ROMAN-BYZANTINE-OSTROGOTH
CONFRONTATION ON THE LOWER DANUBE IN 386*

-abstract-

Key Words: Promotus, Odotheus, Ostrogoths, Roman-Byzantine, Scythia Minor, Noviodunum, Lower Danube.

Sometime between spring and 31 August 386, the Roman-Byzantine Empire faced a powerful Barbarian invasion on the Lower Danube. Its protagonists were the Ostrogoths from the north of the Black Sea, led by King Odotheus, who were joined by other groups of barbarian populations. The confrontation between the Roman-Byzantine forces and the barbarian forces, which were trying to force the Danube, took place at the northern border of the province of Scythia Minor, close to the point of the first bifurcation of the Danube, in the Chilia and Tulcea arms. In a combined night battle on water and land, the Roman-Byzantine forces, commanded by the Roman-Byzantine general, Flavius Promoteus, *magister peditum Thraciae*, destroyed the barbarian forces. A large number of the barbarians, including King Odotheus, lost their lives, and others were taken prisoners.